

ثبیت سینمای مستقل در فجر

گفت و گو با
مجید برزگر،
رویا افشار
و آرش انیسی
درباره «مامان»

بر اثر می‌زنند. توجه داشته باشید که سینمای مستقل اجباری ندارد که به دنبال کاراکتر برود اما شاید افرادی که در این عرصه کار می‌کنند دغدغه روانشناسی و فرهنگ دارند.

■ جنوبی بودن شما چقدر در انتخاب نقش مامان مؤثر بود؟

افشار: من نه فقط جنوبی هستم بلکه اساساً بدوی و کهن‌ام. من در مقطعی از ذهنم جنوبی هستم. پیش از آن عشایرم و کاملاً جدی به آن پایبندم. اما حضور من در فیلم «مامان» تقصیر مهدی برزگر بود! من رابطه خوبی با برادران برزگر دارم و خیلی به آنها افتخار می‌کنم. خوشحال بودم که در این فیلم پروسه طبیعی زندگی را نشان می‌دهیم و قرار بود کاراکتر اصلی خیلی طبیعی به خواسته‌های بسیار ساده خودش برسد اما همین کار هم برایش سخت می‌شود. شاید تراژدی این است که آرزوها خیلی کوچک شده‌اند و دست یافتن به یک سقف در کنار فرزندان یا ارتباط صادقانه با مردم گرفتن سخت شده است. «مامان» از جمله پرسوناژهایی بود که صداقتش را گم نکرده بود و این نکته باعث شکست وحشتناک او در جامعه و در کنار فرزندان‌ش شد. او آرزوهایش را گم نکرده بود اما هر تلاشی که می‌کرد به آن آرزوها نمی‌رسید. من با مردم زندگی می‌کنم و آنها را می‌بینم و این کاراکتر را می‌شناسم. جذابیت این کاراکتر فقط در جنوبی بودن آن نیست بلکه واقعیت این است که من این زندگی جانگذا را می‌شناختم.

■ این زندگی جانگذا با کاراکتر مامان و فیلم‌های مستقل این سال‌ها گره خورده است. آیا چنین کاراکترهایی جایگزین قهرمان در سینما هستند؟

برزگر: بدون تردید همین‌طور است. در این زمینه حرف و تئوری زیاد است و من سعی کردم در این سال‌ها تئوری‌هایم را پیاده کنم و پای فیلم‌هایی بایستم که نزدیک من به بودند، چون فهمیدم بیرون از مجموعه ما نه کسی منتظر ماست و نه فرشی برای ما پهن می‌کنند اما این فرهنگ نیاز دارد تا کاری مشابه ابراهیم گلستان صورت بگیرد تا آدم‌هایی از جنس فروغ فرخزاد، زکریا هاشمی و دیگران را کنار خودمان داشته باشیم و یک جنبش راه بیندازیم. این کار از جنس سیستم نیست و محصول تلاش فردی است.

■ با این پیش زمینه «مامان» چقدر مشکلات تولیدی داشت؟

برزگر: آرش انیسی سال‌ها مترصد ساخت «مامان» بود. یک زمانی من امکان تولید این فیلم را نداشتم و آرش با کسان دیگری وارد مذاکره شد اما دوباره برگشت پیش من.

انیسی: من در اول کار سراغ برزگر آمدم و در این مسیر اتفاقات زیادی را از سر گذراندم. فیلمنامه «مامان» را خرداد سال ۹۶ ثبت کردم و از همان زمان به دنبال ساخته شدنش بودم. خیلی دوندگی کردم تا این فیلم پروانه ساخت بگیرد.

برزگر: زمانی که آرش پیش من آمد من تهیه‌کننده نبودم و اجازه ساخت نداشتم. خیلی جنگیدم تا به ارشاد ثابت کنم که من را به عنوان تهیه‌کننده به رسمیت بشناسند. هنوز هم به رسمیت نمی‌شناسند و ما به زور می‌خواهیم بگوییم هستیم! (می‌خندد). ممکن بود ارشاد به من مجوز ساخت یک فیلم در سال را بدهد اما موافق بیشتر از یک فیلم نبود. آن موقع قرار بود فیلم دیگری کار کنم و چون آرش به فیلمش ایمان داشت سراغ تهیه‌کننده دیگری

کامبیز حضرتی - خبرنگار / به بهانه گفت‌وگو درباره «مامان» ساخته آرش انیسی به دفتر مجید برزگر (تهیه‌کننده) رفتم. صحبت‌های ما درباره سینما، ادبیات و هنرهای تجسمی ساعت‌ها ادامه داشت تا اینکه تصمیم بر آن شد که منسجم‌تر به گفت‌وگو بپردازیم و از سینمای مستقل، مشکلات تولید و «مامان» و حضورش در جشنواره فجر بپردازیم. فیلمی که از نظر فیلمنامه روندی بسیار دقیق دارد و طی سال‌هایی که انیسی درگیر ایجاد شرایط ساخت آن بود همواره و از سوی همگان مورد تأیید قرار گرفت. بازی رویا افشار نیز از این فیلم مستقل و با بودجه محدود فیلمی گیرا و جذاب ساخته است که می‌تواند مخاطب را درگیر فیلم و فضای آن بکند. با کارگردان، تهیه‌کننده و بازیگر این فیلم به گفت‌وگو پرداختیم که در ادامه می‌خوانید.

چیزهایی دیدی که حالت را بد کرد، خوب شد، چرا که وضعیت را درست درک کردی. یک اتفاقی در گذشته من افتاده که امروز در این کارها از من دعوت می‌شود. الان با آرش انیسی گپ خصوصی کوچکی داشتیم و گفتم که بعضی مواقع نسبت‌هایی پیدا می‌شود و شما به افرادی اعتماد می‌کنید و تلاش دارید تا بهترین اتفاق با آن جمع رقم بخورد. من سعی می‌کنم این سینمای مستقل را انتخاب کنم اما در این پروسه من نفر اول نیستم. واقعیت این است که انتخاب تنها چیزی است که من به عنوان هنرمند دارم.

■ آیا اساساً سینمای مستقل کاراکتر محور است؟ از «پرویز» تا «مامان» این خصوصیت قابل‌ریایی است.

برزگر: بله، به نظرم سینمای مستقلی که می‌خواهد تأثیر بگذارد و مقصودش در اکران توده مردم نیست، راجع به آدم‌هاست و حادثه‌محور نیست. سینمای حادثه‌ای مایل است تا کارهای ماجراجویانه بسازد اما سینمای شخصیت‌محور به ما فرصت می‌دهد تا نگاه مان را نسبت به آدم‌ها طرح و به اشتراک بگذاریم. شاید ناخواسته باشد ولی تمام کارهایی که من دست به کار تولید و کارگردانی آنها شدم شخصیت‌محور و عمیقاً درباره آدم‌های معمولی هستند که هیچ وجه عجیب‌وغریبی ندارد. تلاش می‌کنیم به آدم‌های معمولی با دقت نگاه کنیم. الان که مرور می‌کنم می‌بینم فیلم‌هایی که محبوب من هستند همه شخصیت‌محور هستند. یک آدم عادی می‌تواند عاصی شود یا مهربان و خطرناک باشد. به قول چزاره زواتینی آدم‌هایی که از کنار ما رد می‌شوند می‌توانند قهرمان فیلم بعدی ما باشند. اما منظور من از قهرمان دوگانه خیر و شر نیست.

انیسی: مجید برزگر کاملاً فضا را باز کرد و من از زاویه خودم به موضوع نزدیک می‌شوم. سینمای مستقل مربوط به فیلم خاصی نیست بلکه یک نوع نگاه به فیلمنامه، تولید و... است. خیلی وقت‌ها نوع نگاه به بازار داشتن جنس فیلم را می‌سازد و به تو می‌گوید چه بازیگری، چه دوربین و عواملی را به کار بگیر. این فیلم‌ها غالباً شخصیت‌محور است. همان‌طور که مامان شخصیت اصلی فیلم من است و تلاش داریم تا مستقل از پیش‌فرض‌های رسمی عمل کنیم و به همین دلیل همچنین آثاری کمتر حمایت‌منابع رسمی مالی را جذب می‌کند. اما حمایت کسی مثل برزگر می‌تواند خیلی برای این سینما مغتنم باشد.

افشار: حدود ۴۰ سال پیش و در دوران جنگ و خاموشی تهران مسأله‌ای فکر من را درگیر کرد و از خودم پرسیدم الان و در این شرایط چرا نمایش «باغ آلبالو» را کار می‌کنی؟ همان موقع با خودم به این نتیجه رسیدم که دوره، دوره انتخاب شخصی است. اگر شما کارهای خوب دهه ۶۰ را بررسی کنید می‌بینید بخشی از موضوعات تاریخی، اجتماعی و فرهنگی آن موقع را به ما نشان می‌دهد. باید توجه کنیم که در تاریخ تالیف هر هنری هنرمندانی هستند که نقش خودشان را

■ آقای برزگر! فعالیت‌های شما مترادف با نام سینمای مستقل است. در شرایط تولید گران و باوجود شکل دولتی حمایت‌های سینمایی چه طور می‌شود مستقل بود؟

برزگر: در تعریف سینمای مستقل افتراقاتی وجود دارد. برای من سینمای مستقل تنها به معنای مستقل از سفارش و توصیه است و نه مستقل مالی. من از هر منبعی می‌توانم پول و منابع مالی تأمین کنم تا فیلم خودم را بسازم. در تبارشناسی سینمای مستقل می‌توان به دو گروه رسید. سینمای آمریکا که در انحصار استودیوهای خصوصی قرار دارد در کنار بلاک باسترها از سینمای مستقل و متفاوت حمایت می‌کند. بدین ترتیب خیلی از فیلمسازان مستقل آمریکایی در استودیوها فیلم می‌سازند. در اروپا شیوه دیگری وجود دارد و دولت برای زنده ماندن و احیای سینمای متفاوت به حمایت از سینمای مستقل و آوانگارد می‌پردازد. در ایران ما استودیو شبیه آمریکا نداریم و تهیه‌کنندگان یا دولت حاضر نیست از سینمای مستقل حمایت کند. در این جغرافیا نمی‌توانیم تعریفی از سینمای مستقل در ایران ارائه دهیم. از اواخر دهه ۳۰ تا امروز تک‌مضارب‌هایی در سینمای ایران داشتیم که با همت و عشق و جنون خودشان و با دور هم جمع شدن فیلم‌های متفاوت و ارزان‌قیمتی ساختند که پیشنهادهای تازه‌ای ارائه کرده‌اند. من خودم را در ادامه این سنت می‌بینم و نگران نیستم که با در اختیار گرفتن پول از منابع رسمی فیلمساز دولتی محسوب شوم. من، آرش انیسی و دوستانی که قبلاً با آنها کار کردم از جنس این سینما هستیم.

■ با وجود شرایط سخت تولید «مامان» هم در این فضا ساخته شد؟

برزگر: تا زمان ساخت فیلم «مامان» هنوز این توان را داشتیم که به طور لویاجت فیلم بسازیم ولی عملاً سینما از اختیار ما خارج شد و به شکل ترسناکی تأمین هزینه تولید را دشوار کرد. به‌طور مثال دلار بالا می‌رود و دوربینی که تعمیر و خرید آن با دلار است دیگر در دسترس نیست و نمی‌شود دستمزد عوامل را پرداخت کرد. در چنین شرایطی یک فیلمبردار با ۵ میلیون سرکار حاضر نمی‌شود و ترجیح می‌دهد با اسنپ کار کند. در این شرایط باید دیگر فاتحه سینمای مستقل را بخوانیم. چون این سینما آخرین نفس‌ها را می‌کشد و امیدوارم راهی برای ادامه آن باشد.

■ خانم افشار شما بازیگری متعلق به سینمای مستقل هستید. این انتخاب شماست یا پیشنهادها از این سینمای می‌رسد؟

افشار: صد درصد انتخابی است. من مغرور نیستم اما خوشبختانه احساس خوبی دارم که با وجود فاصله زیاد سنی هنوز مورد اعتماد نسل جدید هستم. به خودم می‌گویم که درست قدم برداشتی اما این حرف به این معنا نیست که خطایی نداشته باشم. به خودم می‌گویم اگر سختگیری کردی و به خودت فشار آوردی و در دوران‌هایی